

Tổng quan về pháp luật

L-2: 03/12/2015

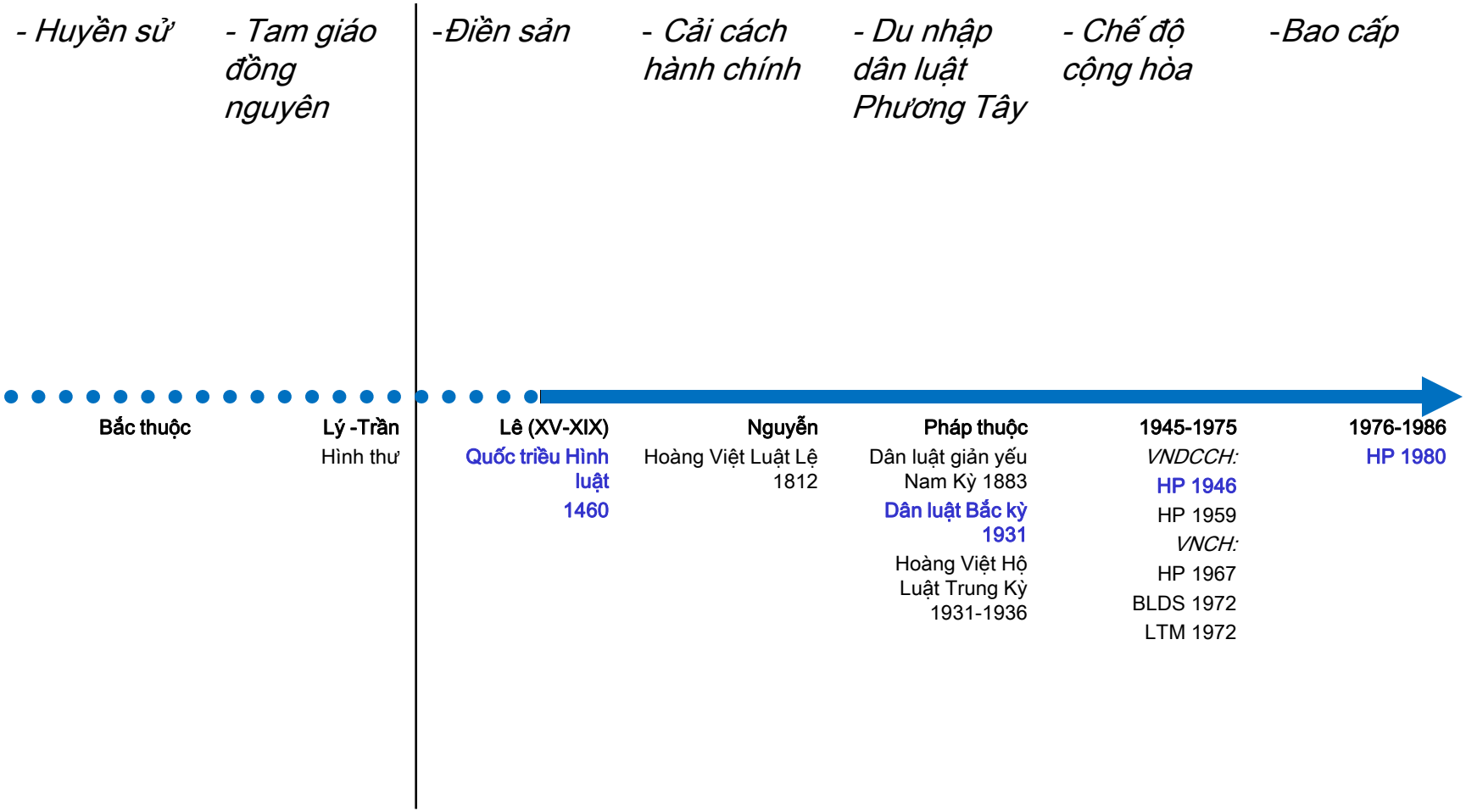
© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

Thảo luận bài đọc: Peerenboom (2011)

- Bài viết thảo luận những vấn đề gì?
  - → Nền móng tư tưởng pháp luật Phương Đông
  - → Hệ thống tư pháp các triều đại phong kiến và các đặc trưng
  - → Du nhập pháp luật Phương Tây
  - → Pháp luật Trung Hoa 1949-1978
  - → Cải cách và phát triển pháp luật sau 1978
- Liên hệ với pháp luật Việt Nam?

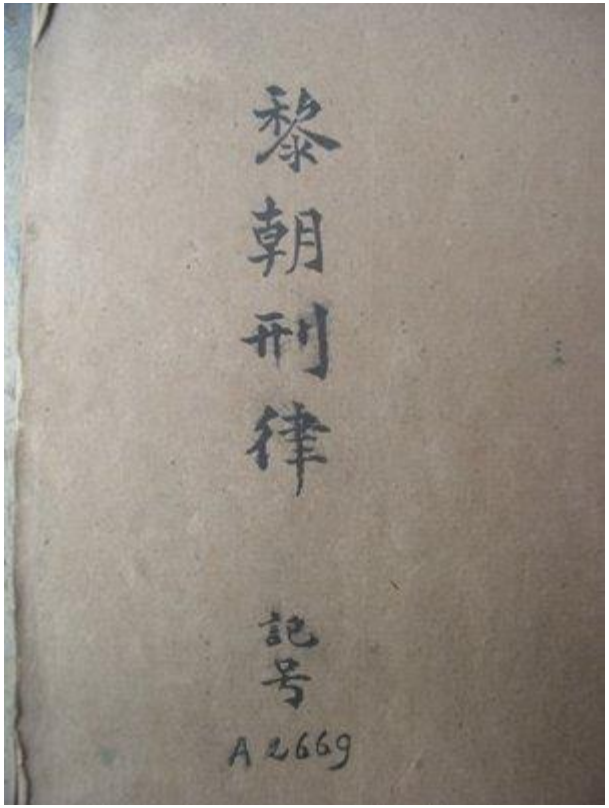
© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

Tổng quan về lịch sử pháp luật Việt Nam

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

Lịch sử luật pháp Việt Nam

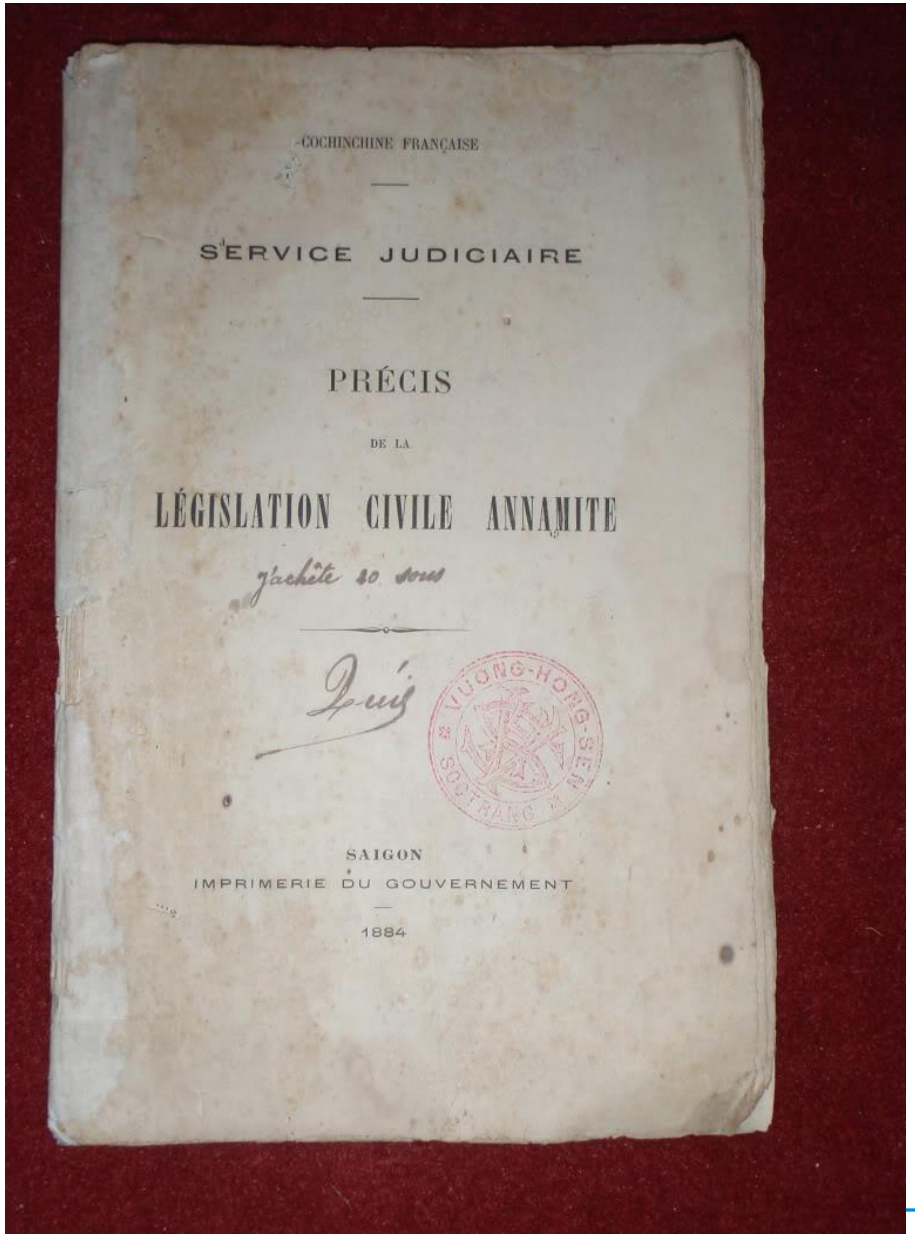

Lê Triều Hình Luật 1640

Hoàng Việt Luật Lệ 1812

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

COCHINCHINE FRANÇAISE

SERVICE JUDICIAIRE

PRÉCIS

DE LA

LÉGISLATION CIVILE ANNAMITE

j'achète 10 sous

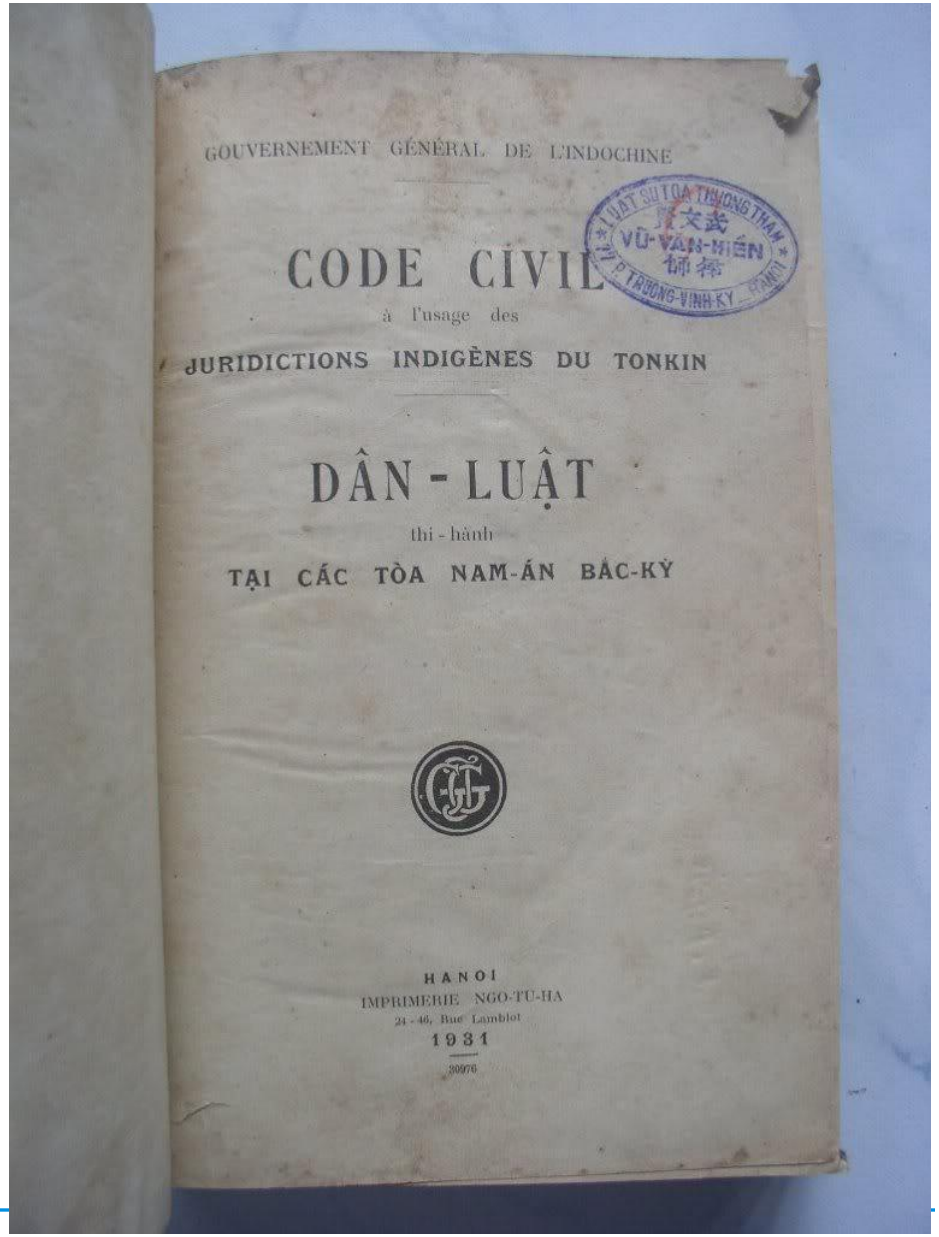
Ruiz

VUONG-HONG-SEN SOCTRANG

SAIGON

IMPRIMERIE DU GOUVERNEMENT

1884

GOUVERNEMENT GÉNÉRAL DE L'INDOCHINE

TUẤT SỰ TÒA THƯỢNG THẨM VŨ-VĂN-HIẾN P. TRƯỜNG-VĨNH-KÝ SAIGON

CODE CIVIL

à l'usage des

JURIDICTIONS INDIGÈNES DU TONKIN

DÂN-LUẬT

thi-hành

TẠI CÁC TÒA NAM-ÁN BẮC-KỲ

HANOI

IMPRIMERIE NGO-TU-HA

24-46, Rue Lamblot

1931

20976

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

LUẬT KHOA TIẾN SĨ
VŨ-VĂN-HIỀN
SAIGON
28 P. Blandin — 142 Richaud

HOÀNG-VIỆT TRUNG-KỲ HỘ-LUẬT

(QUYỂN I, II, III, IV và V)

1947

NHÀ IN VIỄN-ĐỆ
HUẾ

DỤ số 51 ngày 25 tháng 5 năm Bảo-Đại thứ 11

(13 - 7 - 36)

ĐẠI-NAM HOÀNG-ĐẾ :

Chiếu cứ lời phiến tấu của Bộ thần Bộ Tư-Pháp đã do Thương Thơ Hội-Đồng và quí Khâm-Sứ Đại-thần ý hiệp ;

Nay giáng DỤ như sau nầy :

Điều thứ nhất. — Kể tự ngày hôm nay, chuẩn cho đem quyển thứ nhất Bộ Luật Hộ đính theo DỤ nầy ban bố khắp các địa-hạt xứ Trung-kỳ.

Điều thứ 2. — Bắt đầu tự ngày 19 tháng 11 năm Bảo-Đại thứ 11 (Premier janvier 1937) thời quyển Luật ấy sẽ đem ra thi hành.

Những thể-lệ trước, có điều nào trái với quyển luật nầy, thời đều đình dụng.

Điều thứ 3. — Nếu chưa có lệnh khác, thời quyển Luật nầy chỉ thi hành đối với dân ta, còn những thổ-dân nước ta như là Chàm, Mường, Mọi, Mán, Thái, v. v., thời cứ giữ theo tục lệ các thổ dân ấy.

KHÂM THỬ

Lấy cung và tuyên án (1884-1885)

Ảnh tư liệu: Nguyễn Tấn Lộc: http://nguyentl.free.fr/html/cadre_sommaire_vn.htm

Thi hành án (1884-1885)

Ảnh tư liệu: Nguyễn Tấn Lộc: http://nguyentl.free.fr/html/cadre_sommaire_vn.htm

1908: Lấy cung và thi hành án

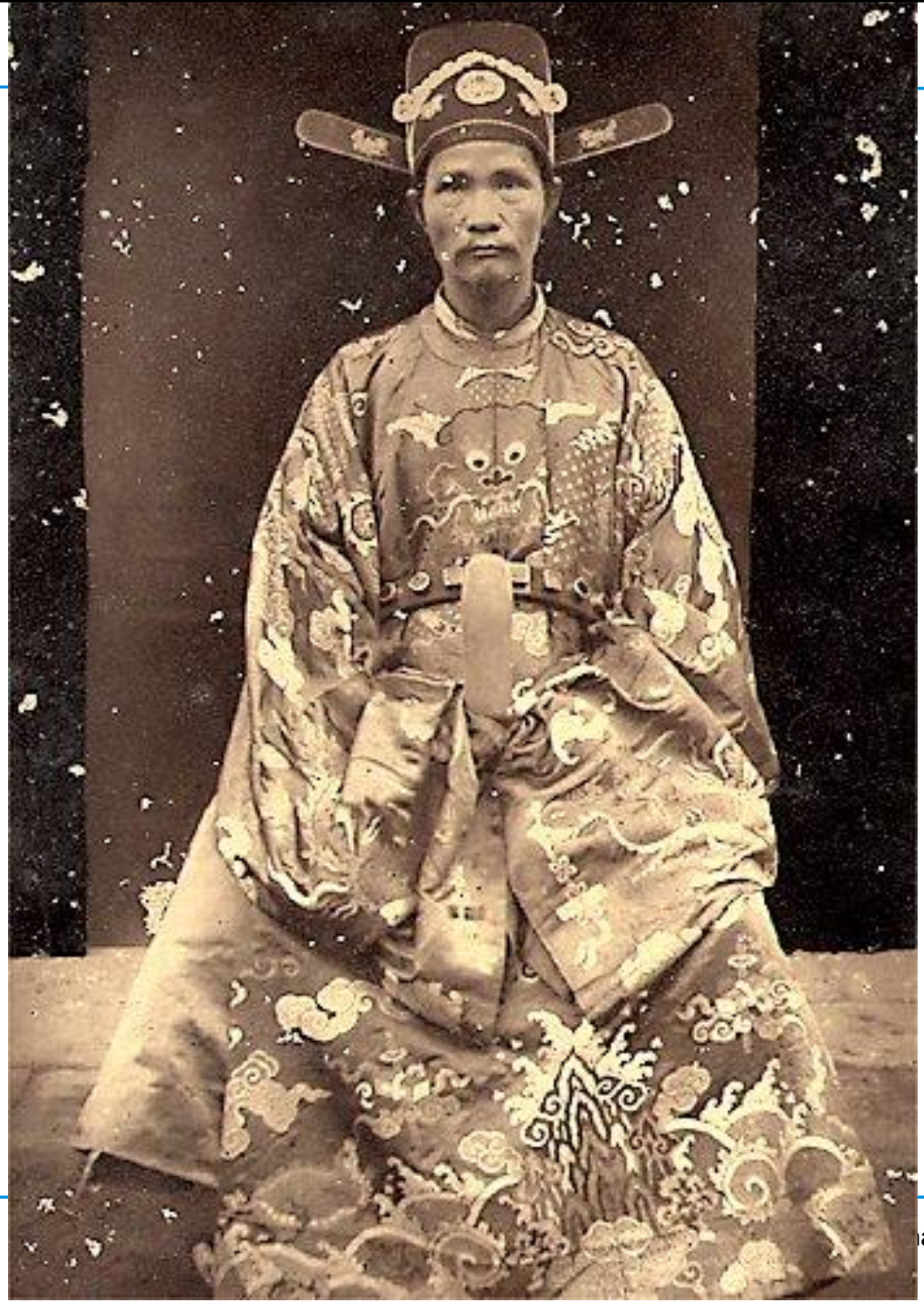
Ảnh tư liệu: Nguyễn Tấn Lộc: http://nguyentl.free.fr/html/cadre_sommaire_vn.htm

Nhà tù Trung tâm Saigon

Ảnh tư liệu: Hồi ký Trần Văn Giàu: http://www.viet-studies.info/TranVanGiau/HoiKy_GioiThieu.htm
Hồi ký Nguyễn Mạnh Tường: http://www.viet-studies.info/NMTuong/NMTuong_HoiKy.htm

Phán quan 1885

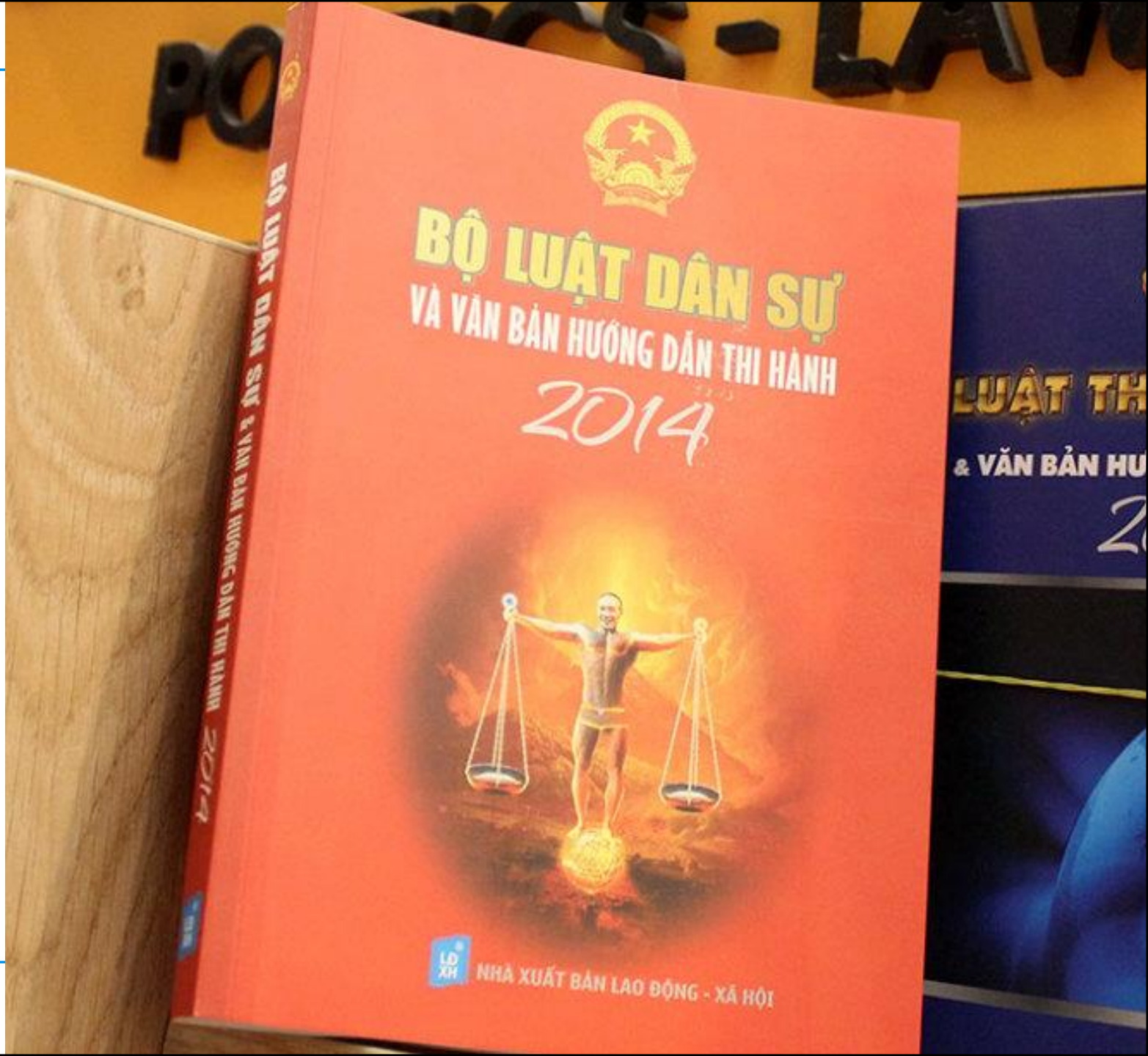

Phán quan 1915

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

Nhạo báng công lý?

Pháp luật và Đổi mới ở Việt Nam

- Đổi mới	*- Thử nghiệm phi tập trung hóa quyền tài sản (đất đai, DNNN)*	*-Cải cách thành lập DN, tự do kinh doanh*	*-Trù bị gia nhập WTO, nhất thể hóa hệ thống pháp luật*	*- Đổi mới đáng kể hệ thống pháp luật tạo dựng thị trường*	*- Phân quyền nhanh cho thị trường và địa phương*	*- Xây dựng nhà nước hiệu năng và xã hội dân sự có khả năng giám sát Chính quyền*

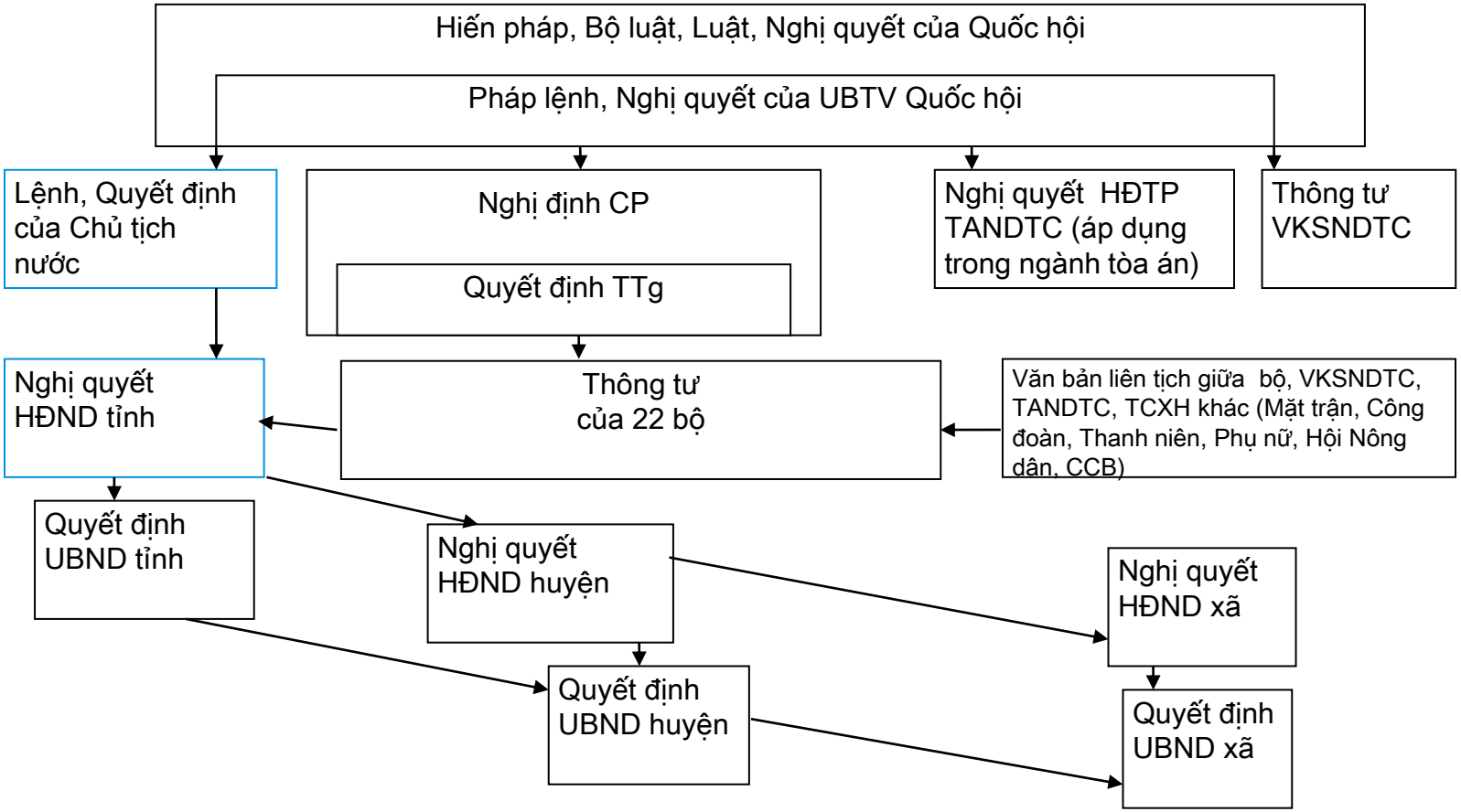
1987-1991	1992-1998	1999-2001	2003-2004	2005	2006-2010	Chủ đề tiếp
NQ 10 (1988) (khoán 10)	HP 1992	HP 1992 sửa đổi 2001	LĐĐ 2003	BLDS 2005	Luật KD BĐS 2006	-Kiểm soát quyền lực
QĐ 217 về tự chủ xí nghiệp quốc doanh	LĐĐ 1993	LDN 1999	LDNNN 2003	LTM 2005	Luật BHXH 2006	-Xây dựng Bộ máy nhà nước hiệu năng
LDNTN 1990	Thí điểm CPH		LCT 2004	LDN 2005	Luật ban hành VBQPPL 2008	-Trách nhiệm giải trình
Luật Cty 1990	LDNN 1995		BLTTDS 2004	LĐT	Luật thi hành án dân sự 2008	- Sự tham gia của người dân
				Luật Nhà ở		
				Luật Bảo vệ MT 2005		
				LSHTT 2005		

Pháp luật là gì?

- **Xem xét từ góc độ hệ thống quy phạm**
  - → Legal dogmatism => chủ nghĩa quy phạm => Luật thực định de lege lata
- **Xem xét từ góc độ một thể chế duy trì xã hội ổn định và phát triển**
  - → Các khuôn mẫu ứng xử được lặp lại, duy trì lâu dài
  - → Các thiết chế thực thi
- **Xem xét từ góc độ một dịch vụ công mà nhà nước phải cung cấp (luật pháp và trị an)**

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

Văn bản quy phạm pháp luật

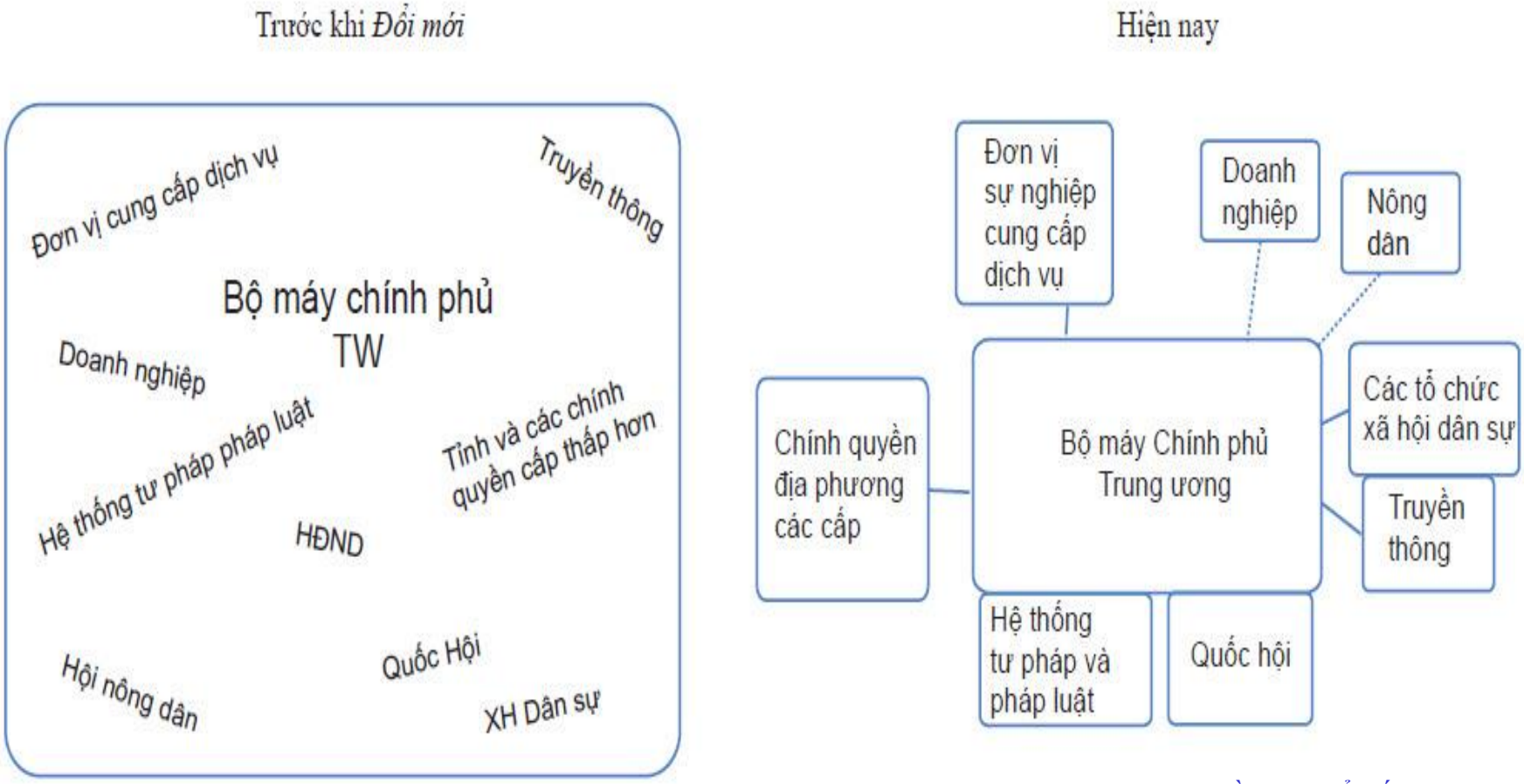
Nguồn: § 5 Luật ban hành quy phạm pháp luật (2015)

Bản chất pháp luật

- Tùy theo hệ nhận thức (paradigm)
  - → Thần quyền, luật tự nhiên
  - → Khế ước xã hội, pháp luật thực chứng
  - → Tính giai cấp, Marxist, Luật học phê phán
- Các tương quan quyền lực đổi thay nhanh
  - → Tập quyền và phân quyền
  - → Chuyển đổi từ nhân trị sang chế độ pháp quyền

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

Hình 1.1. Nhà nước phân cấp và giao quyền

Nguồn: WB-Thể chế hiện đại 2010

Giải thích một số cặp khái niệm

- **Nhân trị, Pháp trị => (Nội Nho Ngoại Pháp)**
- **Pháp chế XHCN => chế độ pháp quyền**
- **Nguồn luật => quyền giải thích pháp luật => từ luật thế tục tới luật tự nhiên**
  - → Văn bản pháp luật (luật viết, luật thành văn)
  - → Án lệ (thông luật, tiền lệ pháp)
  - → Tập quán (tập quán pháp)
  - → Học thuyết, lẽ công bằng (cảm nhận công lý)

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

Tư duy luật học

- Lập pháp, hành pháp và tư pháp
- Quan hệ pháp luật
- Chủ thể, địa vị pháp lý => [người]
- Khách thể => [quyền và nghĩa vụ]
- Tư duy khái quát hóa cao độ khi lập pháp
- Tư duy diễn giải khi áp dụng

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

Tổng quan về các lý thuyết của luật học

- Thuyết diễn giải quy phạm de lege lata => biện luận để tìm ra luật (finding law)
- Thuyết đề xuất quy phạm de lege ferenda
- Thuyết quy nạp
- Thuyết khái quát hóa, xây dựng chế định
- Thuyết xây dựng các định nghĩa
- Thuyết về các nguyên tắc của luật chuyên ngành

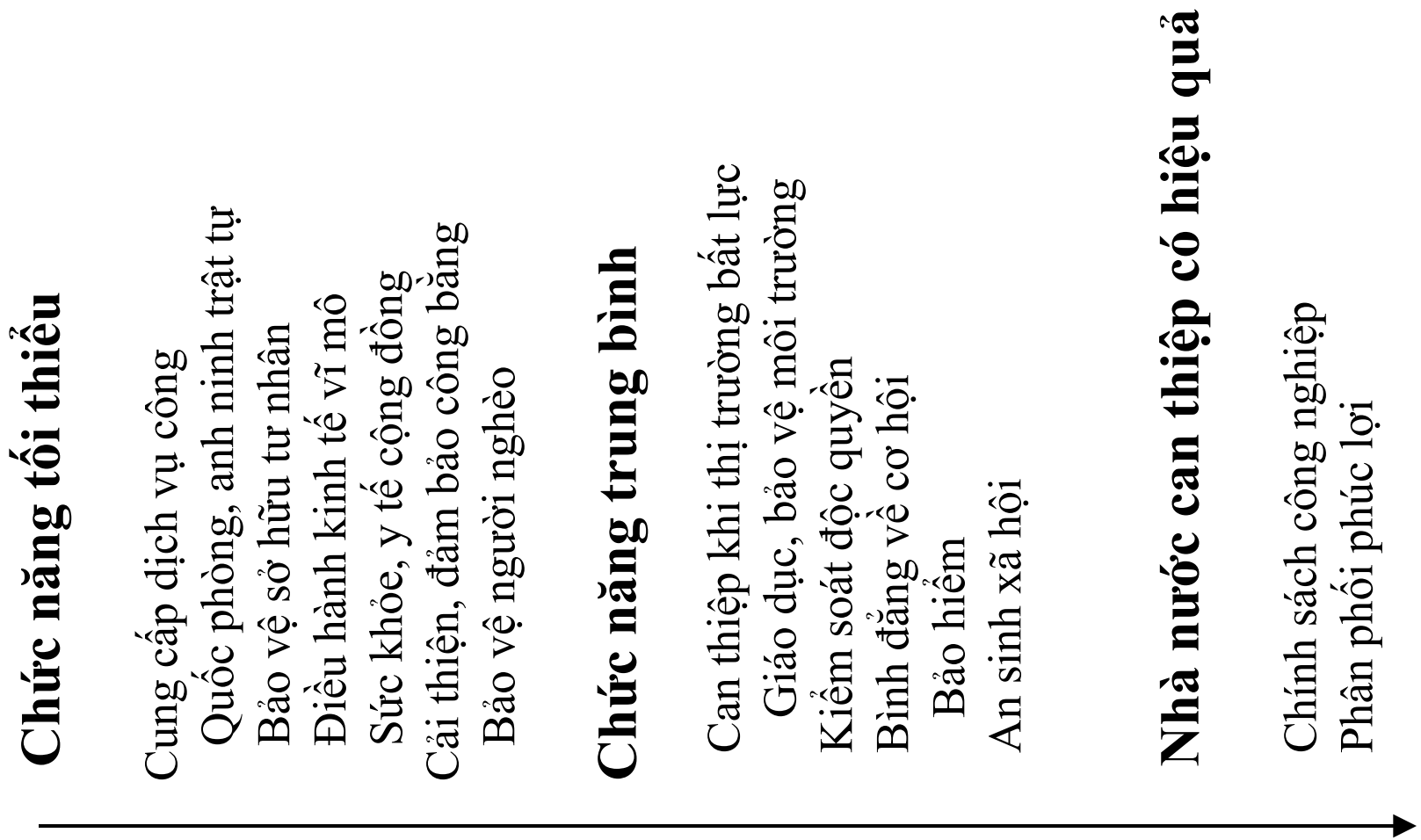
© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

Chức năng của pháp luật

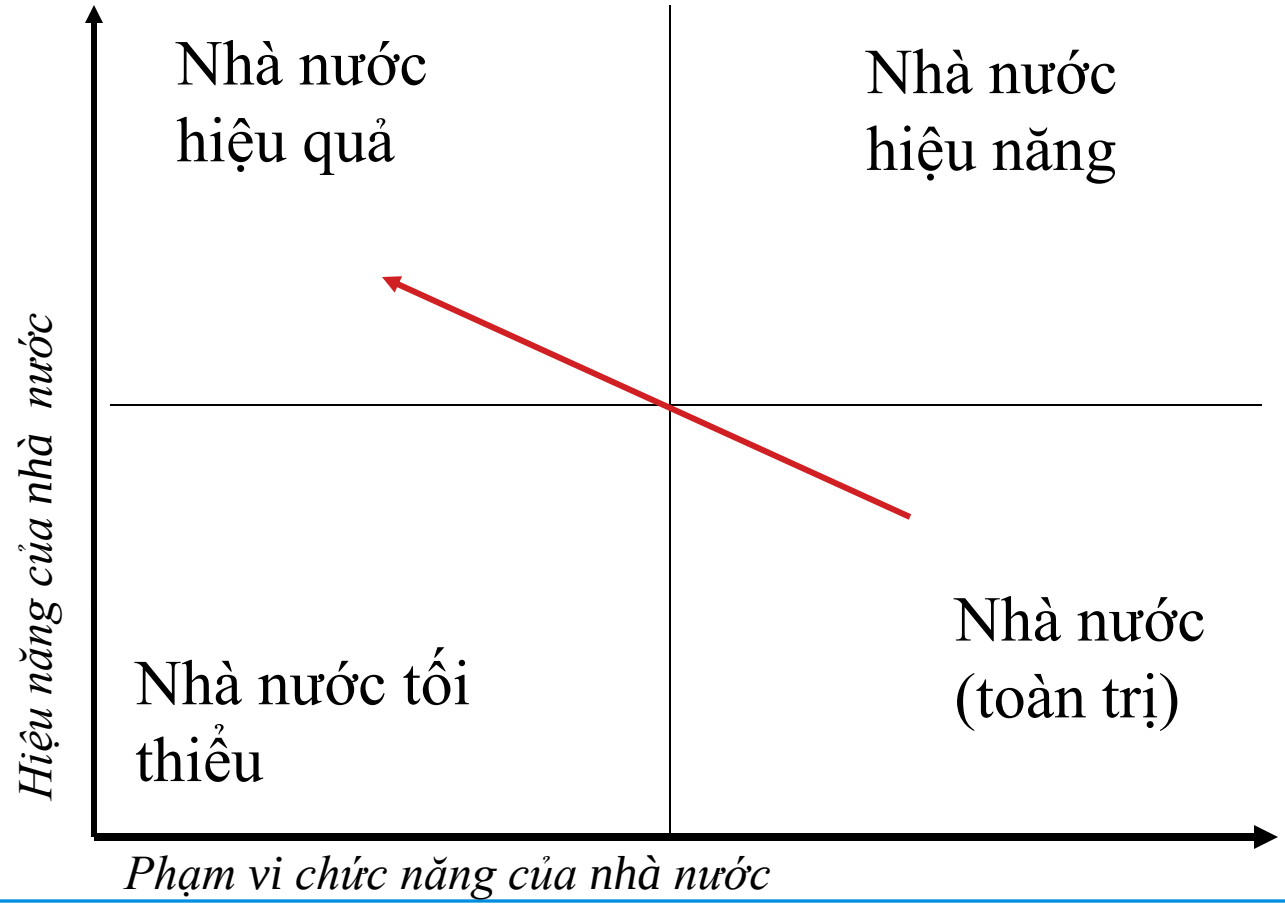
- **Các chức năng xã hội chung:**
  - → Định chuẩn ứng xử, tạo ra thói quen
  - → Làm cho hành xử của người khác có thể dự báo trước được
  - → Xác lập nghĩa vụ và quyền của các cá thể
  - → Tạo nên giá trị, liên kết nhóm
- **Chức năng gắn với chính sách của nhà nước**

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

©Fukuyama 2004: Những chức năng của nhà nước

© Fukuyama 2004: Hiệu lực và hiệu quả của nhà nước

Vấn đề: Hiệu lực và chất lượng pháp luật

- **Đo lường chất lượng văn bản pháp luật dựa trên quy phạm**
  - → OECD
    - Các tiêu chí của Luật ban hành văn bản quy phạm pháp luật 2008
  - → WGI từ 1996 cho đến nay
    - PAPI (UNDP)
- **Đo lường qua khảo sát thể chế cạnh tranh/thay thế (nhìn nhận pháp luật như một thể chế xã hội**
  - → Luật pháp như một thể chế (xây dựng, vận hành, thay đổi)
  - → Luôn cạnh tranh với các thể chế khác (phi chính thức, thể chế nước ngoài)
  - → Điều tra của WB, UNDP
- **WJP: 16 công cụ đo lường chất lương nền pháp quyền**
  - → www.worldjusticeproject.org

© Phạm Duy Nghĩa, 12/2015

OECD: Các yêu cầu cho văn bản pháp luật tốt

- Phục vụ các mục tiêu chính xác, rõ ràng đã ấn định trước;
- Có cơ sở pháp luật, thực tiễn chắc chắn;
- Mang lại lợi ích nhiều hơn là chi phí, có tính tới tác động phân bổ trên toàn xã hội, các yếu tố kinh tế, xã hội và môi trường;
- Giảm thiểu chi phí và tác động lệch lạc tới thị trường;
- Khuyến khích cạnh tranh, thông qua khuyến khích thị trường và các phương pháp tiếp cận dựa trên cơ sở mục tiêu đã định;
- Rõ ràng, đơn giản, thiết thực đối với người sử dụng,
- Phù hợp, tương thích với các chính sách, pháp luật khác;
- Tương tích ở mức độ tối đa đối với các nguyên tắc về khuyến khích cạnh tranh, thương mại trong pháp luật quốc gia và các điều ước quốc tế